

Litteratur

Dan Frände: "Den straffrättsliga legalitetsprincipen"

Mit deutscher Zusammenfassung: Der strafrechtliche Gesetzlichkeitsgrundsatz. Juridiska Föreningens i Finland Publikationsserie N:o 52. Ekenäs, 1989, 283 s.

Anmeldt av Nils Jareborg

1. Frändes bok är en doktorsavhandling som försvarats vid juridiska fakulteten i Helsingfors i februari 1989. Fakultetsopponenten, Lars D. Eriksson, har publicerat sitt utlåtande såsom recension i Tidsskrift, utgiven av Juridiska Föreningen i Finland 1989 s. 188-199. Eriksson skisserar bokens ställning i den finska rättsvetenskapliga miljön och berör dess förhållande till internationell debatt. Huvuddelen av utlåtandet tar upp rättsteoretiska och metodologiska frågor. Kritiken mot Frände är hård.

Det är inte ofta man träffar på texter som man oreserverat kan biträda. Men på praktiskt taget varje punkt som Eriksson tar upp delar jag hans uppfattning. Eftersom jag inte är särskilt trakterad av att uppträda som ett eko, tillåter jag mig att i första hand hänvisa till Erikssons framställning. Det följande skall ses som en komplettering. Åtskilligt som Eriksson diskuterar berör jag inte alls.

2. En relativt ingående recension av ett vetenskapligt arbete tar i regel sikte på vad som uppfattas som svagheter och brister. Det är enkelt att kritisera Frändes bok. Den innehåller ganska många konstiga påståenden i detaljer. Mina anmärkningar kommer emellertid i huvudsak att gälla övergripande frågor. Jag tycker att själva ansatsen till undersökningen delvis är förfelad, att den använda metoden knappast är godtagbar och att urvalet av behandlade frågor och beaktat material inte är helt försvarbart (Frände redovisar för övrigt nästan aldrig varför han begränsat sig på sätt som skett). Jag vet att en del läsare har störtts av Frändes delvis tillkrånglade begreppsbyggnad och haft svårt att förstå vad han menar.¹

Allt detta innebär emellertid bara att Frände kunde ha skrivit en betydligt bättre bok. Det innebär inte att boken är dålig. Den är i högsta grad läsvärd. Frände uppvisar en imponerande beläsenhet över vida områden. Språkligt är framställningen personlig och i regel av hög kvalitet (men korrekturfelen är alldeles för många). Framställningen är gen-

omgående intresseväckande. I enskildheter finns många fina och några lysande partier. Jag tror inte att man behöver känna Dan Frände personligen för att naturligen känna stor sympati för den författare som talar i boken. Dess största förtjänst är kanske att den som få motsvarande verk är vetenskapligt stimulerande, både genom sin mängd av fruktbara tankar och genom att inbjuda till gensaga. För nordiska straffrättsakademiker kommer den att visa sig vara mycket värdefull.

3. Hur lyder legalitetsprincipen? Den första meningen i Frändes text är denna: "Föremålet för denna undersökning är de rättsnormer som ofta betecknas med samlingstermen "den straffrättsliga legalitetsprincipen"". I en not sägs att de latinska uttrycken "nulla poena sine lege" och "nullum crimen sine lege" ibland används som synonymer till principen. Uppenbart är emellertid att dessa latinska uttryck inte helt svarar mot vad som antas vara principens innehåll. Åtminstone i nutida version kan legalitetsprincipen inte formuleras på annat sätt än som en konjunktion av flera principer. Endast den historiska bakgrunden gör talet om *en* princip försvarligt.

4. I bokens första kapitel ("Positionsbestämning") redovisar författaren sina hypoteser och beskriver legalitetsprincipens ställning i rättslivet i Finland och ett antal andra stater. Av avgörande betydelse för undersökningen är Frändes precisering av legalitetsprincipen till fyra regler, som förutsätts på ett adekvat sätt återge principens innehåll (någon närmare diskussion av alternativa formuleringar förekommer knappast):

- (1) "Domaren får inte konstatera att ett brott har begåtts ifall den konkreta gärningen och omständigheterna kring gärningen inte motsvarar det som lagstiftaren i straffbestämmelse förklarat leda till bestraffning. Det konkreta straffet får inte överskrida den straffart och den straffmängd som straffbestämmelsen föreskriver. Domaren får inte heller utdöma andra påföljder på brott än de som ingår i bestämmelser." (Frände kallar denna regel för *praeter legem-förbudet*; jag föredrar benämningen *lex scripta-kravet*.)
- (2) "Domaren får vid sin prövning av om motsvarighet föreligger mellan konkret gärning och straffbestämmelsens gärningsbeskrivning inte gå utöver en normalspråklig eller juridisk-teknisk förståelse av lagtexten." (Denna regel kallas *analogiförbudet*.)
- (3) "Lagstiftaren får inte till tilltalades nackdel ge straffbestämmelser (kriminaliseringar) giltighet beträffande gärningar som redan har utförts när bestämmelserna utfärdas." (Denna regel kallas *retroaktivitetsförbudet*.)
- (4) "Lagstiftaren får inte utfärda obestämda straffbestämmelser rörande det straffrättsliga ansvaret". (Denna regel kallas *obestämdhetsförbudet*.)

Frände hävdar att de fyra normerna är självständiga, logiskt fristående (s. 4). För egen del kan jag inte förstå *lex scripta-kravet* i Frändes formu-

lering på annat sätt än att ett analogiförbud måste vara implicerat. Varje rättstillämpning genom analogi med skreven lag förutsätter ett sådant bruk av andra rättskällor att det blir missvisande att påstå att kravet på "motsvarighet", positiv lagenlighet, är uppfyllt. Oberoende härav finns hos Frände en logisk koppling mellan de två första reglerna: analogiförbudet aktualiseras först om lex scripta-kravet är uppfyllt. En verkligt fristående regel om analogiförbud borde ju vara rättskälleneutral; även i t.ex. common law-straffrätt är ett analogiförbud tänkbart.

Jag har vidare svårt att följa Frände när han transformerar legalitetsprincipen till regler av förbudstyp. Principer är aldrig absoluta - "bör" och "bör inte" är de adekvata modala operatorerna. Frändes "får inte"-regler kan därför inte vara *identiska* med legalitetsprincipen. Även preciseringarna måste ha principkaraktär. En annan sak är att man i konventionstexter, grundlagar och andra författningar kan ta in skrivna regler, inspirerade av legalitetsprincipen, vilka innefattar förbud eller påbud. Såsom Frände själv säger (s. 261) kan det emellertid knappast komma i fråga att lagfästa det s.k. obestämdhetsförbudet. Detta beror inte bara på att det vore självemotsägande att i lagtext inta en regel, vars formulering utgör ett exempel på vad som förbjuds (obestämdhetsförbudet är en obestämd bestämmelse), utan har också att göra med att det aldrig kan bli tal om något verkligt förbud mot obestämd lagstiftning. Vi måste stanna kvar på principnivå ("bör inte" i stället för "får inte"). Detta innebär att en avvikelse från det föreskrivna handlingsmönstret inte alltid innebär en kränkning av principen; tillgodoseendet av någon annan princip eller något annat intresse bedöms då som viktigare.

Frände har tydligen inspirerats av den i tysk litteratur förekommande stickordssekvensen Analogieverbot, Rückwirkungsverbot, Bestimmtheitsgebot; lex scripta-kravet har ingen jämförbar benämning. Säkerligen kan man inom den antydda ramen hantera legalitetsprincipens alla konsekvenser. Frände misstar sig emellertid enligt min mening när han fördelar principens fyra aspekter så att lex scripta-kravet och analogiförbudet avser endast rättstillämpning och retroaktivitetsförbudet avser endast lagstiftning; att obestämdhetsförbudet figurerar blott på lagstiftningsnivå är däremot okontroversiellt.

På lagstiftningsnivå är principens alla fyra aspekter av intresse: Lagstiftaren bör inte

- (1) tillåta att straff ådöms utan (direkt) stöd i lag;
- (2) tillåta analogisk rättstillämpning till den tilltalades nackdel (jfr danska strafflagens 1 §: "Straf kan kun pålægges for et forhold, hvis strafbarhed er hjemlet ved lov, eller som ganske må ligestilles med et sådant. Med hensyn til de i kapitel 9 nævnte retsfølger gælder en tilsvarende regel.")
- (3) ge straffbestämmelser retroaktiv verkan till den tilltalades nackdel;
- (4) utfärda (alltför) obestämda bestämmelser rörande det straffrättsliga ansvaret.

På rättstillämpningsnivå är som nämnt endast obestämdhetsaspekten utan intresse:

Domaren bör inte

- (5) ådöma straff utan (direkt) stöd i lag;
- (6) tillämpa straffbestämmelser analogt till den tilltalades nackdel (vill man ha denna princip rättskälleneutral krävs en annan formulering);
- (7) tillämpa straffbestämmelser så att de får retroaktiv verkan till den tilltalades nackdel.

Frände uppmärksammar inte skillnaden mellan (3) och (7). När lagstiftaren säger att viss lagstiftning skall tillämpas i framtiden reses i och för sig inget hinder mot att rättstillämparen använder den icke retroaktiva lagstiftningen för gärningar som begåtts innan lagstiftningen trädde i kraft. Det kan också noteras att ett sätt att överträda (3) är att tillåta domare att tillämpa straffbestämmelser på sätt som nyss sagts.

5. Det andra kapitlet ("Rättsregler och rättskällor - en skiss till argumentationsmodell") är med Frändes uppläggning utslagsgivande för undersökningens resultat. Det i sammanhanget mest intressanta är dels varför något är en rättsregel, dels varför en rättsregel är bindande. För besvarande av den första frågan uppställer Frände följande hanteringsregel (s. 59):

"Domaren skall som rättskällor anse lagtext, sedvana, rättspraxis och tumregler samt pröva deras tillämpning på det konkreta fallet i nämnd ordning."

För att en rättsregel skall vara bindande gäller vidare att den är systemgiltig, effektiv och godtagbar (s. 63 ff). Systemgiltighet kan emellertid inte diskuteras hos rättsregler som inte är formulerade i lagbestämmelser, dvs. rättsregler som baserar sig på sedvana, rättspraxis och/eller tumregler. Vet man dessutom inte något om effektiviteten räcker det med att det tredje kravet - moralisk godtagbarhet - är uppfyllt. Även amoraliska regler är moraliskt godtagbara.

Frändes bedömning är att lex scripta-kravet och retroaktivitetsförbudet är sedvanerättsligt accepterade i Finland, medan kunskap saknas om hur det förhåller sig med analogiförbudet och obestämdhetsförbudet. Vidare är legalitetsprincipens samtliga regler amoraliska (!) (s. 68).

Konsekvensen av denna lära är att varje regel som inte är omoralisk, och som saknar stöd i lagtext, sedvana eller rättspraxis, ändå är en bindande rättsregel om den har stöd i "tumreglerna". Denna tumreglernas rättsskapande kraft gör dem naturligtvis ytterligt intressanta. Frände är emellertid mer än lovligt oklar i fråga om vad han avser därmed; i vart fall blir han läsaren skyldig en förklaring varför en oöverskådlig mängd av regler har rättskällekaraktär. Vi får dock veta följande:

“Tumregel-tänkandet utgår från presumtionen att på varje konkret rättsfall kan två eller flera tumregler tillämpas och tumreglerna leder var för sig till motstridiga resultat. I motsats till vad som är fallet beträffande regler löses kollisionen varken med undantag eller med förvägrad tillhörighet till rättssystemet. I stället vägs på det konkreta fallet tillämpliga tumregler mot varandra, och den som väger tyngre (är viktigare) styr avgörandet. Det gäller således att för det konkreta fallet bestämma vilken tumregel som väger tyngre. Det bör understrykas att den eller de tumregler som förlorar avvägningen fortfarande hör till rättssystemet.” (s. 52)

“Ifall lagtext, sedvana och rättspraxis inte kunnat erbjuda en sakregel för lösning av ett konkret fall måste domaren enligt villkoren för internt berättiggörande grunda sin individuella regel på någon annan bindande sakregel. Men denna sakregel får domaren inte konstruera hur som helst. Han skall identifiera relevanta tumregler och genomföra en avvägning mellan dessa i syfte att få fram syllogismens översats. Jag hävdar m.a.o. att domaren inte skapar tumregler utan identifierar dem på ett berättigat sätt samt konstruerar en sakregel genom tumregelavvägningen. Vid identifikationen av relevanta tumregler har domaren hela sin juridiska sakkännedom att tillgå. Viktiga faktorer utgör här rättssystemet som helhet, rättsvetenskaplig litteratur, rättshistorisk och rättskomparativ kunskap samt moralregler.” (s. 60)

Jag skulle tro att många finner Frändes tumregelterminologi vara mystifierande. Det ger emellertid ingen lösning att i stället tala om rättsprinciper eller rättsgrundsatser, redan av det skälet att också sådana rimligtvis borde få sin rättsliga status på grund av något identifikationsförfarande. (Vad som gör att vissa tumregler hör till ett visst rättssystem förblir en gåta hos Frände).

Vad det hela egentligen rör sig om får vi nog veta i början av bokens tredje kapitel (“Legalitetsprincipens tumregler”), där Frände förklarar vad han närmast skall göra (s. 70-71):

“Utgående från hypoteser, vilka mer eller mindre direkt hämtas från dåtida och nutida författare lyfter jag fram tumregler som på goda grunder kan uppfattas som lagstiftarens handlingsskäl för de beskrivna förändringarna. Jag tror att de handlingsskäl som var betydelsefulla vid legalitetsprincipens genombrott för snart 200 år sedan fortfarande äger relevans för dagens diskussion, dvs de är i mer eller mindre modifierad form bindande tumregler i dagens finska rättssystem.”

Att regler skulle vara identiska med skäl är svårt att förstå - däremot kan existensen av regler vara handlingsskäl, och regler kan säga eller indicera något om existensen av handlingsskäl. Jag har emellertid dragit slutsatsen att när Frände talar om tumregler så menar han helt enkelt skäl eller argument. Hans rättskällelära blir då begriplig. När lagbestämmelser, sedvana eller rättspraxis inte ger ledning är fältet fritt för öppen argumentation om rättens innehåll. I förening med kravet på moralisk godtagbarhet leder detta till att det som bör vara gällande rätt också är gällande rätt, i den mån traditionella sedvanor inte tyder på annat. Detta

stämmer väl överens med min egen uppfattning, men det är ju väldigt allmänt uttryckt, och det krävs att ståndpunkten underbyggs på annat sätt än vi finner hos Frände.

6. Slutintrycket blir likväl att Frändes rättskällelära är bisarr. Det beror på att Frände har en märklig uppfattning om vad moral är - rättsregler blir ju enligt honom inte bindande om de inte är moraliskt godtagbara. Med moral avser han inte samhällsmoral, som han likställer med de moralnormer som omfattas av befolkningens flertal, utan individmoral. Härom säger han (s. 66-67):

“Individmoralen avviker mer eller mindre från samhällsmoralen. I detta perspektiv är individmoralen alltid kritisk. Varje domare bedömer sin bundenhet till rättsreglerna utifrån den egna moralen, inte från samhällsmoralen. Moralens mister sin betydelse om domaren vid konflikt mellan den egna moralen och samhällsmoralen alltid låter den senare vinna. ... En underrättsdomare som säger sig på moraliska grunder fördöma frihetsberövande i alla dess former men fortsätter att utdöma frihetsstraff är endera ovanligt omoralisk eller en skojare.”

Konsekvensen av Frändes begreppsbildning är följande. Det finns ett finskt, svenskt, osv. rättssystem i den meningen att det är möjligt att identifiera en klass av regler av olika slag som konstituerar systemet. Detta system är emellertid inte bindande för den enskilde rättstillämparen, eftersom denne äger förkasta rättsregler som inte är moraliskt godtagbara. Gällande rätt relateras därmed till envar kompetent rättstillämpare, och antalet olika system av gällande finsk, svensk, osv. rätt kan bli lika stort som antalet rättstillämpare som är verksamma inom rättsordningen i fråga. Såsom Eriksson säger i sin anmälan:

“Via godtagbarheten öppnas mao. slussarna för domarens och vetenskapsmannens personliga moraluppfattningar i rättsordningen. Men samtidigt förlorar godtagbarhetskriteriet totalt sin sociala och rationella betydelse inom rättssystemet. Godtagbarheten behöver inte rationellt prövas! Detta förefaller mig få förödande konsekvenser för Dan Frändes avhandling. Avhandlingens syfte är ju att ge en rationell och socialt motiverad justifiering av legalitetsprincipens fyra straffrättsliga regler.” (s. 193)

Ett minimum av trovärdighet kan förlänas Frändes rättskällelära endast om man bortser från hans uppfattning om vilket moralbegrepp som är relevant i sammanhanget. Här finns en rad distinktioner att beakta. Exempelvis är individmoral, personlig moral och privatmoral olika saker. “Sociologisk” moral och “normativ” moral kan särskiljas i åtskilliga sammanhang, och även på ett “samhälleligt” plan. Att gå närmare in härpå skulle emellertid leda för långt. Dessutom kan jag inte biträda Frändes uppfattning om moralisk godtagbarhet är nödvändig för att en rättsregel skall vara bindande. Detta hindrar inte att jag menar att moralargument har en betydande roll vid konstruktionen av gällande rätt,

särskilt när traditionella rättskällefaktorer är till ringa ledning. Men den domare, som Frände prisar för att han i enlighet med sin privata moraliska övertygelse inte dömer till fängelse när tydlig lag så kräver, skall naturligtvis själv dömas för tjänstefel.

7. Vad återstoden av boken handlar om är lätt att missförstå. Det är möjligt att t.o.m. Eriksson gör det när han som fortsättning på det som citeras i 6. säger (s. 193):

“Och denna justifiering siktar just till att presentera *rationellt godtagbara tumregler*” till stöd för dessa regler. Tumregelstödet innebär ju just att tumreglerna är *rationellt godtagbara*.

Domaren - och rättsvetenskapsmannen - kan däremot vid prövningen av sin bundenhet till rättsregler utgå från sin personliga moraluppfattning, vilken inte behöver rationellt testas. Hur går detta ihop? Bundenheten, dvs. systemtillhörigheten, kan inte i det ena fallet knytas till en *personlig godtagbarhetsbedömning* och i det andra fallet knytas till en *rationellt motiverad godtagbarhetsbedömning*”

Vad Frände är ute efter är helt enkelt att ta reda på om de fyra reglerna är finska rättsregler. Som sagts ovan finner han frågan om den moraliska godtagbarheten kunna lämnas därhän: tydligen menar han att det är otänkbart att någon finsk domare skulle finna någon av dem vara o-moralisk. Enligt Frände är alltså reglerna i praktiken automatiskt bindande om det visar sig att de är rättsregler. Två av reglerna konstateras vara rättsregler på grund av att de godtagits i praxis (därmed är de också “effektiva”). För dessa är undersökningen egentligen redan avslutad. För de två andra kvarstår att göra en “tumregelavvägning”, vilket på begripligare språk är detsamma som att avgöra om övervägande skäl talar för att acceptera reglerna som finska rättsregler. “För fullständighetens skull diskuteras ... avvägningen beträffande legalitetsprincipens samtliga regler, trots att utgången delvis är given på förhand.” (s. 69)

Om man tänker som Frände föreligger ingen motsättning mellan de två typerna av godtagbarhet: en rationellt motiverad godtagbarhetsbedömning gäller frågan om en regelkandidat är en rättsregel, medan en personlig godtagbarhetsbedömning gäller frågan om en rättsregel är bindande. Frände gör det emellertid inte lättare för läsaren genom att - mot bakgrunden av att den senare frågan uppfattas som avklarad - tala om den förra frågan i termer av “bindande regler”.

8. Det tredje kapitlet handlar i huvudsak om legalitetsprincipens acceptering i amerikansk och kontinentaleuropeisk 1700-talslagstiftning och om argumentation hos Hobbes, Locke, Montesquieu, Rousseau, Beccaria och Feuerbach. Denna genomgång leder till utkristalliseringen av tre argumentationsmodeller.

(1) *Preventionsmodellen* härleds från Feuerbach och behandlas närmare i kapitel IV. Den formuleras (s. 118) på följande sätt: "Straffrättssystemet bör utformas så att medborgarna förmås till beteendekonformitet redan genom lagtextens hot om straff". Frände finner (s. 146 ff) att denna modell ger stöd för endast retroaktivitetsförbudet.

(2) *Den centralistiska modellen* härleds från Hobbes och Rousseau och behandlas närmare i kapitel V. Den sammanfattas på s. 117: "Makthavarens vilja bör förverkligas överallt i samhället". Frände avvisar denna tumregel utan närmare diskussion (s. 149): "Idag kan knappast någon sådan allmän viljetumregel anses vara bindande." Frände prövar därefter alternativ som anknyter till demokratibegreppet, men modellen bedöms slutligen ändå som irrelevant (s. 159).

(3) *Trygghetsmodellen* härleds från Locke, Montesquieu och Beccaria och behandlas närmare i kapitel VI. Den innebär (s. 119): "Medborgarnas trygghet och säkerhet bör upprätthållas i samhället". Frände skiljer mellan subjektiv förutsebarhet (s. 165) och prognostiserbarhet (s. 169). Slutsatsen blir att denna modell efter precisering ("Straffrättssystemets prognostiserbarhet bör upprätthållas och förbättras") ger starkt stöd för legalitetsprincipens fyra regler (s. 214).

Diskussionen i kapitel VI är på många sätt givande och intressant. Vad särskilt gäller distinktionen mellan subjektiv förutsebarhet och prognostiserbarhet ger den ändå prov på en även på andra ställen märkbar svaghet i sättet att resonera, vilket kanske hänger ihop med metoden att "fixera" skäl i tumregler som sedan får slå ut varandra. Det är naturligtvis riktigt som Frände säger, att folk i allmänhet inte själva läser lagen och förstår dess innehåll, varför den "subjektiva" förutsebarheten inte kan ge tillräcklig grund för legalitetsprincipen. Men varför skulle härav följa att sådan förutsebarhet är helt betydelselös? En del läser ändå lagen, andra får kunskap om dess innehåll genom förmedling av jurister och väldigt många vet en hel del om vad som är tillåtet och otillåtet på grund av vad som sägs i massmedia och genom uppfostran och annan inbördes diskussion. För att sådan kunskap skall vara tillnärmelsevis korrekt krävs att legalitetsprincipen respekteras.

9. I kapitel VII ("Konfrontation") diskuteras relevansen av skäl som talar emot legalitetsprincipen: att väsentligt lika gärningar bör behandlas lika samt hänsyn till samhällsmoral och till samhällsnytta. Enligt Frände väger dessa mindre tungt än trygghetsargumentet. Slutsatsen blir att alla fyra reglerna är finska rättsregler.

10. I det sista kapitlet ("Tesar") behandlas kortfattat huruvida det är nödvändigt att använda begreppet legalitetsprincipen (Frände förordar

att endast regler på rättstillämpningsnivå åsyftas) och frågan om principen bör lagfästas. Frände föreslår följande bestämmelser:

“Straffbestämmelser får inte till den tilltalades nackdel ges tillbakaverkande kraft.” (s. 261)

“Ingen får straffas utan lagstöd. Vad som sägs om straff gäller också övriga påföljder på brott.” (s. 263)

“En straffbestämmelse får inte ges en vidare tillämpning än dess ordalydelse medger.” (s. 263) (Denna bestämmelse överensstämmer ordagrant med ett svenskt lagförslag i SOU 1988:7.)

11. Eriksson berör bl.a. att Frände negligerar väsentligt historiskt material och rättskällematerial av traditionell art (inklusive folkrättsligt). Till detta är att lägga t.ex. att Frände historiskt beaktar endast skriven rätt; särskilt mot bakgrunden av den finska situationen är en sådan begränsning omotiverad. Rättsordningarna England/Wales och Skottland existerar inte för Frände. Varför hämtas argument för principen från blott sex berömda personer, varav endast Feuerbach var straffrättsjurist (Beccaria var ju närmast nationalekonom)? Varför saknas t.ex. Bentham? Har Kant något att bidra med? Har inte 1800-talet och 1900-talet givit upphov till nya argument? Borde inte någonting ha sagts om legalitetsprincipens allmänna juridiska betydelse vid officialprövning eller om dess karaktär av politisk princip? Varje författare måste naturligtvis begränsa sig vad gäller material och problembehandling, men särskilt i fråga om en doktorsavhandling kan krävas att skälen för begränsningar av olika slag inte hålls hemliga.

Not

1. Boken har under hösten 1989 diskuterats vid fyra sammanträden med en sluten krets av straffrättsforskare vid Juridiska fakulteten i Uppsala. Jag tackar för alla värdefulla synpunkter från deltagarna: Catarina Barketorp, Kerstin Berglund, Iain Cameron, Carl Erik Herlitz, Lena Holmqvist, Alvar Nelson, Anna af Trampe, Håkan Westin och Josef Zila.

Författarupplysningar:

Nils Jareborg, professor i straffrätt vid Uppsala universitet.